

Nr 100.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ändring i 6 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet) ävensom angående anslag till de värnpliktigas avlöning jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1941/42 har Kungl. Maj:t (punkterna 21, 65 och 104 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1941) föreslagit riksdagen att under fjärde huvudtiteln för nämnda budgetår anvisa

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Armén till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 12,000,000 kronor,

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Marinen till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 1,515,000 kronor samt

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Flygvapnet till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 1,120,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i proposition nr 136, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 7 mars 1941, föreslagit riksdagen att

dels antaga i berörda statsrådsprotokoll omförmälda förslag till förordning om ändring i 6 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet) och till lag om ändrad lydelse av § 7 lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring;

dels godkänna de ändrade grunder för värnpliktigas avlöning, vilka innefattas i vid förberörda statsrådsprotokoll fogade kungörelseförslag;

dels ock — med frångående av i statsverkspropositionen till 1941 års riksdag under fjärde huvudtiteln, punkterna 21, 65 och 104 gjorda förslag — å samma huvudtitel för budgetåret 1941/42 anvisa

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Armén till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 16,000,000 kronor,

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Marinen till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor samt

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Flygvapnet till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 1,500,000 kronor.

Ifrågavarande proposition har, såvitt angår förslaget till lag om ändrad lydelse av § 7 lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, hänvisats till lagutskott.

I samband med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag hava väckts följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *S. Linderot* (nr 75) och den andra inom andra kammaren av herr *S. Persson m. fl.* (nr 20), vari hemstälts,

att riksdagen i avvaktan på begärd utredning om förbättrad dagavlöning till värnpliktiga i allmänhet måtte besluta att höja dagavlöningen till värnpliktiga, som i vanlig ordning undergå rekrytutbildning, till 1 krona;

att höja dagavlöningen för övriga kategorier inkallade meniga (landstormsmän och övriga till beredskapstjänst inkallade och mobiliserade) till 2 kronor samt att i denna högre löneklass inräknas värnpliktiga, tillhörande äldre årsklasser än 1939, vilka först nu undergå rekrytutbildning;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *B. A. Nilsson m. fl.* (nr 76) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Gustafsson i Lekåsa m. fl.* (nr 168), vari hemstälts, att riksdagen ville besluta sådan ändring av gällande bestämmelser angående dagavlöning åt värnpliktiga att dessa tillerkännas en dagavlöning, som ej sättes lägre än 1 krona per dag;

dels en inom andra kammaren av herr *W. Sundström i Skövde m. fl.* väckt motion (nr 116), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att till värnpliktig i linjetjänst, ersättningsreserven och landstormen skall från den 1 juli 1941 utgå ett penningbidrag på lägst en krona per dag samt att till de värnpliktigas avlöning för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 16,000,000 kronor;

dels en inom andra kammaren av herrar *W. Sundström i Skövde* och *T. Nilsson i Stockholm* väckt motion (nr 117), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att till värnpliktiga inom marinen skall utgå en dagavlöning av lägst en krona samt att förslagsanslaget under punkt 55 uti fjärde huvudtiteln De värnpliktigas avlöning höjes med 485,000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *W. Sundström i Skövde* och *T. Nilsson i Stockholm* väckt motion (nr 118), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att till värnpliktiga inom flygvapnet måtte utgå en dagavlöning av lägst en krona samt att förslagsanslaget under punkt 93 uti fjärde huvudtiteln De värnpliktigas avlöning höjes med 360,000 kronor.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

Departementschefen har inledningsvis erinrat därom, att chefen för försvarsdepartementet den 9 juni 1939 uppdrog, i anledning av riksdagens skrivelse den 26 maj 1939, nr 4, punkt 26, åt sociala försvarsberedskapskommittén att verkställa dels utredning angående frågan om ökad dagavlöning åt landstormsmän under dem åliggande obligatoriska landstormsövningar, dels utredning i fråga om förbättrad dagavlöning åt värnpliktiga i allmänhet och dels en förutsättningslös utredning i fråga om utvidgad rätt till fria resor för de värnpliktiga.

I skrivelse den 8 februari 1941 har sociala försvarsberedskapskommittén framhållit, att kommittén ansett sig för närvarande endast delvis kunna fullgöra det kommittén lämnade utredningsuppdraget beträffande de värnpliktigas avlöningsförmåner. Kommitténs förslag innebär i huvudsak en höjning från 50 öre om dagen respektive 5 kronor per lönetermi till 1 krona respektive 10 kronor av lägsta utgående såväl freds- som krigsavlöning.

I anledning av utredningsuppdraget har kommittén framlagt förslag till *förordning om ändring i 6 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet)* och till *lag om ändrad lydelse av § 7 lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring*. Därjämte har kommittén utarbetat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 9 mom. 1 och 3 kungörelsen den 5 mars 1926 (nr 60) angående avlöning för rullförings-(sjörullförings-)befäl och värnpliktiga samt till kungörelse om ändrad lydelse av kungörelsen den 19 januari 1940 (nr 51) med särskilda bestämmelser angående tillämpning av krigsavlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278). Sistnämnda båda förslag hava såsom bilagor (Bilaga A och B) fogats till ovanberörda statsrådsprotokoll.

I avgivna yttranden har kommitténs förslag tillstyrkts.

Departementschefen, som närmare redogjort för sociala försvarsberedskapskommitténs motivering till sina förslag ävensom för gällande avlöningsbestämmelser för värnpliktiga, har för egen del i ärendet anfört följande.

I likhet med sociala försvarsberedskapskommittén anser jag det icke möjligt att innan klarhet vunnits rörande den blivande försvarsorganisationen taga slutgiltig ståndpunkt till frågan om de värnpliktigas fredsavlöning eller deras rätt till fria resor under fredstid. Jag delar sålunda kommitténs uppfattning att en allenast partiell lösning av denna fråga bör komma till stånd. Av kommitténs utredning framgår, att det nuvarande penningbidraget å 50 öre om dagen, vilket utgår under de första 180 dagarnas fredstjänstgöring och till samvetsömma av kategorien civilarbetare även för tiden därefter, fastställdes år 1915 och att sedan dess intill den 1 januari 1941 prisnivån enligt socialstyrelsens index höjts med 77 procent. Den av kommittén föreslagna höjningen av penningbidraget till en krona innebär sålunda någon överkompensation i förhållande till prisförhöjningen. Man har emellertid anledning att taga hänsyn även till att övningstiden nu väsentligen utökas. Ur skälighetssynpunkt synes därför knappast någon erinran kunna göras mot kommitténs förslag. Visserligen är den med förslaget förbundna kostnadsökningen — för fredsförhållanden beräknad till inemot 5,000,000 kronor — ägnad att ingiva betänkligheter, men med hänsyn till penningbidragets betydelse för de värnpliktigas trivsel och därmed för andan inom krigsmakten, anser jag mig

böra förorda kommittéförslaget. En följd av bifall till förslaget torde bliva, att dagavlöningen till civilarbetare bör höjas från 50 öre till en krona. Härför kräves ändring av § 7 i 1925 års lag om samvetsömma. I samband härmed torde, på sätt kommittén föreslagit, avlöningsbestämmelsen i nämnda paragraf böra utbytas mot en allmän hänvisning till vad särskilt stadgas samt överföres till § 9 mom. 1 av 1926 års kungörelse om de värnpliktigas fredsavlöning. En ytterligare konsekvens av penningbidragets höjning måste, såsom kommittén föreslagit, bliva, att terminslönen enligt lägre tariffen i 1 krigslöneklassen höjes från 5 till 10 kronor. Härför kräves ändring i 6 § 1 mom. krigsavlöningsreglementet. Höjningen kommer icke endast värnpliktiga utan även fast anställda rekryter — för närvarande dock endast vid tjänstgöring utom förläggningssorten — tillgodo, men häremot synes knappast något vara att erinra. Den härav föranledda utgiften för statsverket är i varje fall ringa.

I detta sammanhang har kommittén upptagit en krigsavlöningsfråga av mera speciell art, nämligen frågan om löneförmånerna för äldre värnpliktiga, vilka på grund av kategoriklyvning eller liknande orsak — dock ej vanligt uppskov — icke fullgjort rekrytutbildning eller motsvarande tjänstgöring och därför, även om penningbidraget höjes till en krona, först efter 100 dagars beredskapstjänstgöring erhålla terminslön enligt 2 krigslöneklassen med 15 kronor per löneterm. Under hänvisning till tjänstgöringens opåräknade natur har kommittén föreslagit, att dessa värnpliktiga, om de tillhöra årsklass 1938 eller äldre årsklass (årsgrupp 1939 eller äldre årsgrupp), redan från början skola hänföras till 2 krigslöneklassen och i följd därav efter 42 dagars beredskapstjänstgöring erhålla en terminslön av 15 kronor. För egen del biträder jag kommitténs förslag i denna del, vilket på sätt föreslagits lämpligen torde böra realiseras genom en ändring i 1940 års kungörelse (nr 51) med särskilda bestämmelser angående tillämpning av krigsavlöningsreglementet.

Av de författningsförslag, som kommittén utarbetat för genomförande av de föreslagna nya avlöningsbestämmelserna, torde förordningen om ändring i krigsavlöningsreglementet och lagen om ändring i lagen om samvetsömma böra föreläggas riksdagen till antagande, varemot de föreslagna kungörelserna om ändring i 1926 års fredsavlöningsbestämmelser och 1940 års särskilda bestämmelser angående tillämpning av krigsavlöningsreglementet torde, sedan riksdagen godkänt de däri innefattade grunderna, kunna utfärdas i administrativ ordning.

De föreslagna nya bestämmelserna torde böra tillämpas från tidpunkt, som Kungl. Maj:t må bestämma. Det synes önskvärt att bestämmelserna träda i kraft så snart förhållandena medgiva.

I anledning av de föreslagna förhöjningarna av de värnpliktigas avlöningsförmåner torde jämlikt kommitténs beräkningar de i årets statsverksproposition för nästkommande budgetår äskade anslagen till de värnpliktigas avlöning böra höjas för arméns del från 12,000,000 till 16,000,000 kronor, för marinens del från 1,515,000 till 2,000,000 kronor samt för flygvapnets del från 1,120,000 till 1,500,000 kronor.

Utskottet.

Det av sociala försvarsberedskapskommittén framlagda, av departementschefen tillstyrkta förslaget innebär främst en höjning från 50 öre till 1 krona om dagen av lägsta utgående fredsavlöningen till de värnpliktiga. Departementschefen framhåller, att förslaget bör betraktas som en provisorisk lösning av förevarande fråga, till vilken slutlig ståndpunkt endast kan tagas, sedan klarhet vunnits rörande den blivande fredsorganisationen. Utskottet delar

departementschefens uppfattning härutinnan. Vad beträffar penningbidragets storlek synes även utskottet det nu utgående bidraget vara ur flera synpunkter väl lågt och har ingen erinran att framställa mot den föreslagna höjningen. Såsom en konsekvens härav följer att terminslönen enligt lägre tariffen i 1 krigslöneklassen bör höjas från 5 till 10 kronor.

Departementschefen har erinrat om att värnpliktiga, tillhörande årsklass 1938 eller äldre årsklass, vilka på grund av kategoriklyvning eller liknande orsak — dock ej vanligt uppskov — icke fullgjort rekrytutbildning eller motsvarande tjänstgöring, först efter 100 dagars beredskapstjänstgöring erhålla terminslön enligt 2 krigslöneklassen med 15 kronor per löneterm. Beträffande dessa värnpliktiga föreslår departementschefen, att de redan från början skola hänföras till 2 krigslöneklassen och i följd därav efter 42 dagars beredskapstjänstgöring erhålla en terminslön av 15 kronor. Utskottet finner en löneförbättring på sätt förordats för ifrågavarande värnpliktiga vara påkallad och tillstyrker förslaget jämväl i denna del.

För genomförande av de nya avlöningsbestämmelserna, i vad avser sistnämnda förslag och höjningen av fredsavlöningsbidraget, erfordras ändringar i 1926 års fredsavlöningsbestämmelser och 1940 års särskilda bestämmelser angående tillämpning av krigsavlöningsreglementet. Ifrågavarande kungörelseändringar, som bifogats statsrådsprotokollet till förevarande proposition, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att i administrativ ordning utfärda. Mot de i förslagen i fråga innefattade grunderna har utskottet intet att erinra.

Genom den ovan tillstyrkta höjningen av terminslönen erfordras ändring i krigsavlöningsreglementet. Utskottet tillstyrker riksdagen antaga det förslag härutinnan, som bifogats statsrådsprotokollet.

Mot de äskade anslagen till de värnpliktigas avlöning har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Av det ovan anförda följer att utskottet avstyrker motionerna I: 75 och II: 20, i vad de avse ändringar i krigsavlöningsreglementet.

Sistnämnda båda motioner i övrigt liksom motionerna I: 76 och II: 168 samt II: 116, II: 117 och II: 118 torde få anses besvarade genom Kungl. Maj:ts förslag samt vad utskottet ovan anför.

Under återopandande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

I. med avslag å motionerna I: 75 och II: 20, i vad de avse ändringar i krigsavlöningsreglementet, antaga vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 7 mars 1941 fogat förslag till förordning om ändring i 6 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet);

II. godkänna de ändrade grunder för värnpliktigas avlöning, vilka innefattas i vid berörda statsrådsprotokoll fogade kungörelseförslag;

III. besluta, att motionerna I: 76 och II: 168 samt II: 116, II: 117 och II: 118 ävensom I: 75 och II: 20, sistnämnda båda motioner, i vad de icke behandlats under I., må anses besvarade genom vad utskottet under II. hemställt;

IV. för budgetåret 1941/42 under fjärde huvudtiteln anvisa

a) under Försvarskrafterna: Armén till *De värnpliktigas avlöning* ett förslagsanslag av 16,000,000 kronor;

b) under Försvarskrafterna: Marinen till *De värnpliktigas avlöning* ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor;

c) under Försvarskrafterna: Flygvapnet till *De värnpliktigas avlöning* ett förslagsanslag av 1,500,000 kronor.

Stockholm den 29 april 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Asplund, Per Gustafsson, Bernhard Nilsson, Bergman, Heiding, Andrén, Sven Larsson, Karl Andersson* och *Boman*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Skoglund* i Dovers-
torp, *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ward, Lindberg* i Umeå, *Isacsson, Holmdahl, Andersson* i Malmö, *Hansson* i Rubbestad och *Bergvall*.
